

tam, kde se zachraňuje pán? Soudím naopak, že jest to tragické a že se tento sujet měl dostat jen do povolání rukou, které by tuto tragičnost dovedly z něho vynést. Ze hry p. Hilbertovy nepochopíš ani, jaký má autor poměr ke svým figurám. Lituje jich a soucítí s nimi, nebo nad nimi krčí rameny jako nad pošetilci? Nedovíš se; někdy zdá se to, jindy ono — jak již tomu bývá ve všech polovičatých, nehotových a nevykrystalizovaných dílech. Režie p. Schmoranzova nehřešila věru duchaplností, a ti, jejichž nervy se děsily, že se jim dostane scénovaného Sevastopolu nebo Červeného smíchu, pochopili brzy, že jde právě jen, jako v lecčems jiném, — o českou komedii.

Nový Wilde jest balada, ale balada dramatická každým coulem, vyhraná na struně hrůzy a smyslnosti, balada nádherného koloritu veršového, těžký šperk temné krásy. Jak florentský kupec vrací se z cest a nalézá v domě knížecího cizoložníka a jak přetvařuje se hloupým, pokorným, směšným a bezradým, aby oklamal vinníka a zničil ho naráz, když si s ním byl dost pohrál, — to je kus silné dramatické invence, která tě dovede držet při napjatém dechu, zvláště je-li kupec Simone hrán Vojanem. Ale nedost na tom: posledními dvěma verši dokreslí Wilde úžasně směle bytost ženy kupcovy: ona, která před chvílí vybízela milence, aby zabil jejího muže, klesá jemu, krvavému vítězi, nyní sama do náručí. Starý Wildův motiv: žena jde za silou a opijí se krví, ale zde podaný s nevšední dramatickou účinností a zhuštěností, uměním zvláštního temného žáru a výbojné síly. Režie, jež dbá nejjedné náladové podrobnosti, mohla by si snad všimnout i látek, které vykládá Simone.¹

1 - Poslední dobou bylo sehráno na divadle Národním i Vinohradském několik banálních nebo prostředních prací, o nichž škoda každého slova. Co říci na př. o Štolbově bezduchem ubožáctví, „lidové“ hře *Za šlechtickým erbem?* Nač rozebírat obširně francouzskou komedii *Sokyně* Kistemaeckersa a Delarda? Nebylo by to ztrátou času a místa? Nebo *Strážného anděla domácnosti* od Flersa a Caillaveta? Budeme tuto umlčovací kritiku v příštích číslech pěstovat více než posud.

Podvrácený dub — hra napsaná před devíti roky — obsahuje pravé tragické živly, které by bylo třeba jen rozžhavit a vylítí pak mocným dramatickým vrhem, aby daly velikou vnitřní moderní tragedii. Její thema — jak člověk, který jde za rozpětím své energie, byť energie zušlechtěné a směřující k cílům kulturním, chtěj nechtěj šlape životy cizí, vegetativnější, ale proto konec konců stejně oprávněné, a tak chtěj nechtěj působí utrpení — jest látkou po výtce tragickou. Chceš-li hledat pendant k Svobodovým starým chaloupkovým manželům, stojícím v cestě plánům moderního podnikatele, musíš dostoupit až Filemona a Baucidy z druhého dílu Goethova *Fausta* a tam nalezeš také tragičnost *Podvráceného dubu* a pochopíš, jak jest vnitřní a zásadná. K tomuto prvku, který by sám stačil na tragedii, přistupuje u Svobody ještě jiný tragický motiv, motiv vnitřního odcizení mezi otcem a dcerou, který bych si přál mít prohloubený v zásadnější rozpor dvojí generace, „otců a dětí“, postavených proti sobě vývojovou nutností. Nedostupuje-li přes tyto dvě silné vzpruhy *Podvrácený dub* všude pravé dramatickosti, jest vina toho v klesající dynamice, s kterou jsou vyvíjeny tyto složky. Rozpor mezi otcem a dcerou jest dán již v prvním aktu a zostří-li jej akt druhý, jest to zostření spíše vnějškové než vnitřní. Hru poškodily také škrty p. dramaturgovy, které zajely často hlouběji do svalstva, než bylo hře zdrávo: zdála-li se někde hra jevištně chudá, nejsou v tom bez viny. Tím ovšem nemá být zastíráno, že krásný sujet *Podvráceného dubu* žádá větší a bohatší invence dějové, vášnivější a naléhavější logiky scénové, než kterých se mu prozatím autorem dostalo.

Celá říše tragiky má jen několik málo základních situací, situačních pratyptů. Látka *Podvráceného dubu* jest jeden z nich: je to jeden z těch vzácných darů, za něž nemůže být pravý básník dosti vděčný. Ložisko vzácného kovu, jehož nemůžeš se nedobrat, bereš-li se kupředu neúchylně logikou vrstev a žil. Látka, které může věnovat básník s radostí ne měsíce, ale léta a léta nejd-

danější práce; víť, že nemůže být neodměněna. A není pochyby, že i Svoboda vrátí se k této látce, byť v jiném tvaru a v jiné podobě, a vyrovná se s ní úplně a cele. Jsou právě i v říši poesie pevnosti a hrady, jichž nelze dobýt jedním útokem.

Národní divadlo: Karla Maška Král

Práce p. Maškova chce býti filosofickým dramatem: uvažuje, přemítá a řeční se v ní mnoho o pravé vnitřní svobodě a pouhé zvůli a nevázanosti, o vládě a násilí, o zkarikování nejčistších pojmů a citů nepochopením nízkého a neušlechtilého davu, o pravém bratrství v duchu a v pravdě a o násilnické šabloně nivelisujícího egalitářství; deklamuje se v ní mnoho o vysokých čistých horách, dostupných jen jedincům, kteří se mravně přerodili, a o otrávených nížinách prostřednosti a davovosti, ponořených do věčného stínu... Má mladosti pětadvacetiletá, kde jsi? Jest mi, jako bych slyšel spád tvých rousseauovsky kadenovaných vět; voda jejich šumí, šumí a uspává sluch... a melancholické smuteční vrby, módní v empiru Chateaubriandově, spouštějí nad povídací potůček jejich výmluvnosti své symetrické vlásky...

...V jakési abstraktní Říši vzbouřil se lid, když byl zemřel starý král. Byl k tomu dlouho puzen bídou a dlouho vychováván revolučními štváči. Vzpouza zaplavila celou zemi, obléhá nyní již sám hrad královský. Ale ani v něm není již bezpečen mladý osmnáctiletý král. Poslední mohykáni trůnu odvádějí jej proto do jakési tmavé kobky, aby ho tam korunovali — vpravdě aby ho odloučili od jeho národa. Neboť královský jinoch jest vznešený myslivý duch, jakýsi křesťanský filosof platonické observance, a rád by založil svou říši na pravdě a kráse života duchového. S hodnostáři vedere se do kobky revoluční vůdce Daniel: jde zavraždit krále. Ale král odzbrojí ho svou ušlechtilou a velikou duší: vyjdou jako přátelé tajnými dveřmi z kobky do nového světa. Král ustupuje dobrovolně, nechce býti cenou vražedných

bojů; chce se za klidných poměrů v lásce sblížit se svými poddanými.

Tedy osmnáctiletý jinoch v deseti minutách odzbrojil dospělého muže, vůdce revoluce, který jej přišel zavraždit. A čím? Několika řečnickými otázkami, několika ušlechtilými sentencemi... Královský jinoch mluví zde již o duchových *nížinách* a *výšinách* a udá tak řečnické thema, které v dalších aktech v nekonečných obměnách bude opakovati obrácený Šavel revoluční. Co si myslit o něm, o tomto Danielovi? O muži, který přijde vykonat čin dlouho promyšlený a uvažovaný, vrcholný čin svého života, a jest od něho odvrácen rozhovorem s polovičným hochem? Nevím, ale jedno jistě ne: že jest silný a pevný *muž*.

V druhém aktě dokonává mladý král metafysickými rozklady o hvězdách, nekonečnu, bohu atd. idealistickou výchovu Danielovu a jest zabit skoro při ní náhodným kamenem nějakého lotra-drancovníka, který mířil po Danielovi. Milenka Danielova, Eva, přibíhá a velebí ve svém milenci kralovraha a osvoboditele lidu; obrácenému Danielovi může být při tom, rozumí se, jen hořko. Ale přesto odhodlá se sestoupit mezi „osvobozený“ lid.

Třetí akt: parafráze Ibsenova *Nepřítele lidu*. Maluje se tento „osvobozený“ lid. Smrt králova a konec tyranie osvobodily v něm jen jeho nejnížší zvířecí instinkty: ty nyní rádí. A Daniel jako slušný člověk jest nucen ucpati si před nimi nos. Řekne jim tváří v tvář své opovržení filosofa a ušlechtilého člověka. Začež ovšem málem by ho ubili.

Čtvrtý akt. Psán na thema: ani milenka nerozumí osvobozené duši myslitelově. Jest smyslná a chce rozkoš tam, kde filosof jest ochoten dávat — deklamaci.

Pátý akt. Propadáme již dočista alegorii. Osvobozený duchový člověk, Daniel, jde do hor stavět, patrně z mlh a slov, tu povědomou „duchovou akropol nového království“, již dostoupí jen vznešené a čisté duše: „nepřítelé její zahynou cestou k ní... tak vysoko bude čniti pro vztek jejich nechápání.“ (Ó mladosti moje, tvé opozděné echo!) Ale cestou potká se se svými spoluvůdci revolučními, zejména s bratrem Šimonem, kteří mu ne-